

Metelkov dom v Škocijanu. (Narisal Jos. Germ.)

Jurij Grabrijan.

(Spisal Ivan Lavrenčič.)

„Spomin pravičnega bode častiljiv.“

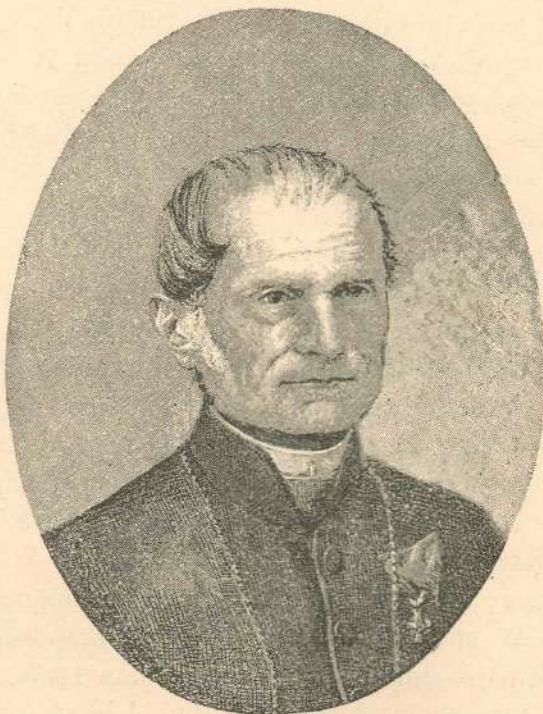
Preg. 10, 7.

Povabljen — predstavljam čitateljem moža visoke, vitke in ravne rasti, obraza resnobe, očesa bistrega, hoje počasne, skoro veličastne, govora premišljenega: ta je umrlí župnik in dekan vipavski, častni kanonik Jurij Grabrijan. Vzgleden duhovnik in vnet domoljub je deloval le v vipavski dolini jednoinpetdeset let¹⁾ za čast božjo in srečo ljudstva s toliko vnemo in uspehom, da ga prištevamo prvim odličnim in zaslužnim slovenskim duhovnikom tekočega stoletja. V

spomin opišem v kratkih potezah njegovo življenje, trud in zasluge, zahvaljajoč najpreje vse one gospo-

de, ki so mi blagovoljno postregli s podatki (čč. gg.: dekan M. Erjavec, župniki Iv. Tomažič, Iv. Vidergar in Iv. Šašelj).

Porodil se je Jurij Grabrijan na Belokranjskem v Adlešičih dné 22. sušca leta 1800., h. št. 17, kjer so še danes njegovi sorodniki «Grabrijani» posestniki. Oče mu je bil Miha, mati Ana, tudi rojena Grabrijan; poročil ju je dné 8. vinotoka l. 1794. Jakop Kraševce, prvi župnik v

Jurij Grabrijan. (Narisal Henrik Dejak.)

¹⁾ Gotovo redka prikazen! Grabrijana presega v tem prečastiti gospod Josip Nakus, župnik, demantnomašnik in kn.-šk. duhovni svetnik na

Planini pri Vipavi, kjer pastiruje že od sv. Jurija leta 1835., torej celih osemindeset let. Porojen je bil v Kamniku dné 27. svečana l. 1804.,

Adlešičih. V zakonu sta dobila sedem otrok, štiri dečke in tri deklice. Jurij je bil drugorojenec, krstil ga je župnik Mihael Vrtnin. Njegov brat Miha je bil vojak, Janez se je šolal, toda, ker je bil slabega zdravja in so bili stariši revni, prišel je le do drugega gimnazijskega razreda. Najstarejši brat Matija je prevzel po očetovi smrti gospodarstvo; umrl je kmalu in odslej je na domu gospodaril Janez.

Juriju prvi učitelj je bil župnik Janez Devilla; spoznal je v njem bistro glavico in očeta pregovoril, da je odpeljal sina v Karlovec v šolo. Jurij pa ni imel veselja do šole; že med potjo je mislil na to, da v Karlovcu ne ostane; očetu se je bal razodeti to misel, ker je bil jako oster. V Karlovec, kamor je iz Adlešič dobrih pet ur, šla sta peš. Nesel je Jurij v robcu nekaj jabolk, katera je med potjo pridno jedel, olupke pa metal na tla, češ, da bode po njih znal za pot iz Karlovca domov. V Karlovcu mu preskrbi oče stanovanje in gre kupovat potrebnih šolskih knjig; vrne se s knjigami, a Jurija ne najde; povedó mu, da je šel ogledovat si mesto. V tej misli se oče poslovi in gre domov. Zvečer je v Adlešičih, a kako se začudi, ko najde Jurija doma za pečjo. Med tem, ko je v Karlovcu kupoval knjige, popihal jo je Jurij iz mesta in bil preje doma, nego oče; olupki so mu izvrstno služili. Dan pozneje vzame oče najprvo šibo v roko, potem pa pelje sina drugič v Karlovec. Čez mesec dnij je zopet doma; boječ se očetove šibe, se skriva; le stara mati je vedela zanj. Celih štirinajst dnij mu je nosila hrano na hlev, kjer se je skrival

v duhovnika posvečen 26. vel. srpana l. 1828., odlikovan je z zlatim križcem s krono. Letos je vložil prošnjo, da bi stopil v zasluženi pokoj, kar so mu tudi dovolili. Z Grabrijanom sta si bila ves čas posebna prijatelja. Pis.

v slamo. Naposled zvé oče za Jurija ter ga hoče vnovič s silo odpeljati v Karlovec. Jurij se ustavi in pové naravnost, da se na Hrvaškem ne bode šolal, pač pa drugje, kjer si bodi. Šla sta v Novo mesto, kjer se je Jurij kmalu privadil in bil prav zadovoljen. S prav dobrim uspehom je dovršil tedanjih šest latinskih šol; modroslovne nauke, sedanjo sedmo in osmo šolo pa v Ljubljani. Na liceju sta mu bila součenca: Anton Martin Slomšek, umrli knezoškof lavantinski, in Fr. Prešeren, slovenski pesnik.

Leta 1821. je bil Grabrijan na razpotju v življenje; izvolil si je stan, v katerem bi mogel veliko koristiti človeštvu. Stopil je v ljubljansko semenišče, kjer se je pripravljaval prav marljivo za svoj poklic. Sošolci v bogoslovju so mu bili med drugimi: Friderik Baraga, Matej Svetličič, Josip Burger, Janez Fink, Simon Vovk in umrli prošt novo-meški Simon Wilfan. Semeniški vodja jim je bil v prvem in drugem letu pokojni škof tržaški Matej Ravnikar, potem Luka Burger; profesorji pa: Jurij in Jakop Zupan, Josip Dagarin, Jurij Pavšek, Franč. Richter, Urban Jerin.

V semenišču je Grabrijan bolehal, bljuval je kri; za smrt bolnemu so že držali mrtvaško svečo.

Na počitnice je redko zahajal domov, preživel jih je večinoma v bližnjem Podzemlju, kjer je župnikoval tedaj njegov dobrotnik Janez Kurè. Podpiral je Grabrijana krepko v šolah; do smrti se ga je hvaležno spominjal.

V mašnika posvečen dné 27. velikega srpana leta 1825., je pel novo mašo v Metliki, ker sta mu bila oče in najstarejši brat umrli že preje; mati je pokopana v Šturijah na Vipavskem.

Kapelanoval je Grabrijan na Brezovcu pri Ljubljani, kjer mu je bil župnik

Nikolaj Cipriani, rodom Lah. L. 1827. dné 8. rožnika se je preselil za mestnega kapelana v Škofjo Loko in bil tukaj do 2. kimovca l. 1830., od koder je prišel v Žire, kjer je ostal do 1. velikega srpana leta 1831.

Leta 1830., dné 16. malega srpana, je odvezel papež Pij VIII. s pismom: «In supereminenti apostolicae dignitatis specula» goriški nadškofiji vipavski dekanat in pridružil škofiji ljubljanski. Duhovnikom vipavskim so dali na prosto voljo, hočejo-li ostati na dosedanem mestu, ali se pa vrniti pod goriško nadškofijo. Vsi so se odločili za prvo, le šturski kurat ne. Tedaj je imenoval knezoškof Wolf Grabrijana za kurata v Šturijah, kjer je pastiroval do 6. svečana l. 1838. Z istim dnem je prevzel upravljanje dekanijske župnije vipavske za dekanom Fr. Stekarjem, umrlim dné 2. svečana leta 1838. Za župnika in dekana vipavskega je bil vmeščen dné 9. rožnika leta 1840. Slovesno ga je uvedel Anton Kos, tedaj dekan v Idriji, pozneje dekan v Kranju in naposled stolni prošt in generalni vikarij ljubljanski. S Kosom sta si bila do smrti zvesta prijatelja.

I.

Grabrijan je umeval kot duhovnik prav dobro svoj poklic. Vneto je deloval v vinogradu Gospodovem v vseh svojih službah. Da zveliča izročene neumrljive duše, to mu je bila prva in poglavitna skrb.

Svetišča božja je jako ljubil in se trudil neumorno za njihovo lepoto. V Vipavi je vkusno olepšal župno cerkev sv. Štefana, kakor je tudi pred cerkvijo, dasi s težavo, odstranil leta 1876. celo vrsto zanemarjenih, razpalih poslopij. V cerkvi je napravil nove orglje, za katere je odštel Dev-u 4000 gld. Znani

umetnik Wolf pa je krasno slikal¹⁾ svetišče župne cerkve v letih 1877. in 1878., kar je stalo do 3000 gld. Nov križev pot je omislil župni cerkvi leta 1879., ob potu na Gradišče k cerkvi sv. Križa pa štirinajst kapelic svetega križevega pota, katere so blagoslovili leta 1881.

Grabrijan je bil goreč častilec Marijin. Podaljšal je romarsko cerkev v Logu ter ji sezidal velikanski zvonik, ki ne krasi le cerkve, marveč je tudi ponos celi vipavski dolini. Načrt je napravil po Grabrijanovem nasvetu in delo zvršil v petih letih domačin, zidarski mojster Miha Blažko iz Lokavca. Z zidanjem so pričeli leta 1867.; stalo je 20.481 gld., katero vsoto je nabral Primož Krašnja iz Budanj ne le med Vipavci, marveč po vsem Slovenskem.

Cerkev M. B. v Logu je jedna izmed največjih v škofiji. Krasen je posebno veliki oltar iz belega marmorja; stal je leta 1822. v Benetkah 4000 gld., slika M. B. v oltarju pa 500 gld.; naslikal je podobo umetnik Tominec v Gorici. Za Grabrijana je prezbiterij in oltarje v kapelicah naslikal akademični slikar K. pl. Goldenstein. Orglje v cerkvi imajo štiriindvajset izpremenov.

Izročilo pravi, da je stala tu že za cesarja Teodozija mala kapelica. Pri-poveduje se, da je omenjeni pobožni vladar molil v tej kapelici, ko so se njegovi vojaki bili z Evgenijem v vipavski dolini. Molitev cesarjevo je Bog uslišal. Strašna burja je nastala, da je Evgenijevim vojakom orožje, zlasti ščite, kar trgala iz rôk, pušice pa v strelce zavračala.

Večjo cerkev je tu postavil goriški knez Leonard l. 1445.; sedanjo cerkev so sezidali pozneje.

¹⁾ Upamo, da objavimo v listu polagoma najlepše slike iz vipavske župne cerkve. Slika na epistelski strani v prezbiteriju je res umotvor prve vrste.

Grabrijan je kot arhitekt sodeloval pri vseh cerkvenih stavbah in popravilih v svojem dekanatu, kakor n. pr. Podkrajem (v Podkraju), kjer je sezidal leta 1866. tedanji kurat, sedanji dekan vipavski, prečast. gospod Erjavec, zares prav lično kuracijsko cerkev sv. Marjete. Vrhpoljski cerkvi sv. Primoža in Felicijana, katero je sezidal Miha Blažko okrog leta 1875., izdelal je Grabrijan načrt; ta cerkev je izmed najlepših v dolini. Pod njegovim vodstvom se je že preje leta 1854. sezidal zvonik v Poddragi, leta 1857. povečal prezbitერიj v Vrabčah in leta 1876. predelala podružnica sv. Danijela v Sanaboru.

Veličasten spomenik si je postavil Grabrijan z novim župniščem v Vipavi; dviga se kakih petdeset metrov nad vipavskim trgom ob Nanosu. To je prava palača s tremi nadstropji, od koder je diven razgled po vipavski dolini, kakor tudi na bližnje goške, slapske, erzeljske in planinske vinske gorice in daleč po Goriškem. Župnišče je sezidal s cerkvenim denarjem; z vsoto 15.531 gld. 54 kr. so bili poplačani vsi stroški. Župljani niso niti najmanje pripomogli, plačeval je Grabrijan tudi tlako.

Gospodom kuratom v dekaniji je pomagal, da so se sezidala nova duh. poslopja, kakor: v Vrabčah leta 1845., na Gočah leta 1850., v Šent-Vidu leta 1853., v Budanjah leta 1855. in v Šturijah; temeljito popravila: na Planini l. 1850., na Slapem leta 1851. in Podkrajem leta 1866.

II.

Šoli je bil Grabrijan probuditelj. Cerkev mu je bila mati, a šola hčerka. Meseca vel. srpana leta 1831. v vipavsko dolino prišedši, našel je le jedno dvo-razrednico v Vipavi, jednorazrednici v Šturijah in v Šent-Vidu, katere so pa

le životarile. V Šturijah je znalo čitati le kaj malo mladeničev in deklet — v boljših hišah. Učil je otroke Grabrijan sam, dokler ni prišel iz Moravč učitelj in organist Jernej Vrančič. Kot dekan v Vipavi je ustanovil Grabrijan osem jednorazrednic v dekaniji in šolo vipavsko razširil v štirirazrednico.

Lastna poslopja je sezidal šolam: na Gočah leta 1851., na Planini leta 1857., na Slapem l. 1858., v Poddragi l. 1862., v Budanjah l. 1867., najlepše v Vipavi leta 1861. Le-to je kras vipavskega trga, dviga se ponosno nad druga poslopja v njega središču. Z zlatim, v kamen vrezanim napisom v pročelju nad glavnim vhodom: «Veri in omiki» oznanjuje svoj namen. Šola je dvanadstropna; odmerjenih je v njej šest večjih sob in dve manjši v šolsko uporabo; drugi prostori so v stanovanje trem učiteljem, za vsakega tri sobe in kuhinja. Poslopje se je sezidalo s cerkvenim denarjem ter v to potrosilo 8000 gld. Blagoslovil je je slovesno ljubljanski stolni prošt in generalni vikarij Anton Kos dné 9. grudna l. 1861. Pri slavnosti je bil kn.-šk. šolski ogleda kanonik Zavašnik, vsi dekanijški duhovniki, mnogo c. kr. uradnikov in na stotine Vipavcev.

Tej šoli je pridobil Grabrijan tudi zdatno imovino. Pregovoril je pokojnega vrhpoljskega kurata Antona Bregentija, da je volil šoli glavnico, če prav vem, 4000 gld.; z obrestmi se še danes plačujejo šolske potrebščine.

Krajni šolski svet vipavski je bil Grabrijanu hvaležen in je vzdal v pročelju šolskega poslopja spominsko ploščo z napisom:

«Ta veri in omiki posvečeni dom je s cerkvenim denarjem sezidal Jurij Grabrijan, župnik, dekan in okr. šolski nadzornik vipavski, častni kanonik ljubljanski,

vitez Franc - Jožefovega reda, deželnega zbora kranjskega poslanec, tukajšnje štirirazrednice ustanovnik itd., ter dal dovršenega po generalnem vikariju ljubljanskem Ant. Kos-u slovesno blagosloviti dné 9. decembra 1861.

Vzornemu pospeševalcu šolstva v hvaležen spomin vzdal je to ploščo krajni šolski svét vipavski 17. sept. 1885.»

Kot dekanjski šolski ogleda se je zanimal Grabrijan izredno za šolski pouk; tako n. pr. je dohajal v Vipavi šolski vodja vsak dan k njemu, da mu je poročal o šoli. Pri tej priliki mu je dajal Grabrijan zdrave in tehtne nasvete v pedagogičnem oziru; odtodi je bila šola vipavska jedna najvzlednejših štirirazrednic v škofiji. Prav marljivo je nadzoroval šole po kuracijah in se s posebnim veseljem udeleževal redno vsakoletnih preskušanj, naj si je bilo še tako neprilичno. Izpraševanj pa ni le poslušal, ampak je izpraševal tudi sam otroke tako umevno, jasno in ljubko, da so mu otroci vrlo odgovarjali.

Jako je pazil na lepo vedenje učiteljev, dobro vedoč, da morejo le versko-kravno vzgojeni in v življenju krepostni učitelji blagodejno vplivati na mladino; le, če so sami pravega duha, znajo tudi otroke vzgajati v pravem, krščanskem duhu.

Ko je nova šolska postava ločila šolo od cerkve, bil je Grabrijan predsednik krajnega šolskega sveta v Vipavi, krajni šolski nadzornik, nadzornik za veronauk v dekanatu in duh. zastopnik v c. kr. okr. šolskem svetu postojinskem.

III.

Slovenca se je zavedal Grabrijan že v dijaških letih. Iz Belokrajine doma, čisto slovenske, vnel se je zgodaj za ljubo materino besedo. Ko je bil dijak v Novem mestu, čital je pridno Vodnikove

Novice, zanimal se za njegove pesmi; v ljubljanskem liceju pa se je tesno združil s svojimi somišljeniki, kakor součencema Ant. Mart. Slomšekom in Fr. Prešérnom, s katerima je zlagal slovenske pesmi in več Prešérnovih prevel na nemški jezik.

V semenišču, kjer ga je profesor dr. Jakob Zupan vstopivšega nagovoril: «Tu ibi domi es, ubi purus Slavicus ventus flat» — poslušal je s posebnim veseljem učenega Fr. Metelka, ki je učil bogoslovce čiste, nepokvarjene slovenščine, prav po nazorih tedanjega semeniškega vodje M. Ravnikarja. Ob enem je ustanovil Grabrijan z nekaterimi součenci nekako slovensko društvo, v katerem so se vadili v slovenskem govorništvu in med sabo na skrivnem pisali v slovenščini list; raznašal je list po sobah J. Fink, umrli dekan v Kamniku — toda tudi na skrivaj — nekaterim domoljubnim tovarišem, kakor: Josipu Burgerju, Simonu Vovku, Svetličiču itd. Kakor je pa že itak naposled vse očito, bilo je tudi to, da «Carbonarii», kakor so jih zvali, nimajo le slovenskega društva, ampak tudi svoj časnik. V semenišču nas že poznajo in vse vedó, mislili so si vrli mladeniči, naj nas poznajo sedaj tudi na Dunaju. Napisali so prošnjo in odposlali na Dunaj, da bi smeli izdajati slovenski časnik za vsakojake spise, v katerih bi vzbujali med ljudstvom ljubezen do slovenščine in narod učili v materinskem jeziku. Dunaj pak odgovori, da časnika treba ni! Žalostni so se novomašniki razšli po svojem poklicu, misleč, da naj spi, kar se buditi ne sme.

Grabrijan, ki je bil temu listu v semenišču sotrudnik, zložil je l. 1823. pesem polno ljubezni in narodnega čustva z napisom: «Kranjska Slovenija». Pokojni nepozabni dr. Jan. Bleiweis jo je našel

v Metelkovi zapuščini in objavil v «Novicah» leta 1862., str. 332. Poznejša leta je Grabrijan le redko pesnikoval; oglašal se je kot pesnik le o posebnih slavnostnih prilikah, kakor: ob otvorjenju vipavske šole leta 1861., o slavnosti na Zemonu pri Vipavi leta 1862., o pohodu Vipavcev v ljubljansko čitalnico l. 1862., o rojstvenem godu vipavske čitalnice leta 1864. Pesmi so objavile «Novice»; nekatere, manje vrednosti, hranijo se v rokopisu.

V prozi Grabrijan ni mnogo pisal; prevel je samo nekaj gledaliških nemških predstav dovtipne vsebine na jezik slovenski za oder vipavske čitalnice.

Kakor je bil sam vnet Slovenec, tako je budil narodno zavest v drugih. Ustanovil je leta 1864. v Vipavi čitalnico, kateri je bil predsednik do smrti. Šest let pozneje je sklical vipavski tabor: vršil se je dné 14. vel. srpana l. 1870. na njegovi senožeti tikoma vipavskega trga; o tej priliki se je porodil «Vipavski Sokol», ki je pa kmalu prenehal.

Za napredek v kmetijstvu se je zanimal Grabrijan ves čas prav živo. Vipavske kmetijske podružnice najstarejši ud, bil ji je vsaj v prvih letih duša in mnogo let marljiv predsednik. V vipavsko dolino prišedši, sadil je v Šturijah prvi krompir; ljudje so menili,

da uspeva krompir le v hribovitih krajih; nikakor v dolini, zato niso sadili; videč pa, kako dobro se je sponesel Grabrijanu, posnemali so ga pridno. Trto, zvano «kraljevina», preselil je z Belokranjskega v vipavsko dolino, kjer dobro rodi. Da so udobili Vipavci leta 1873. vinarsko šolo na Slapem, pripomogel je vzlasti v deželnem zboru prav mnogo on. Bil je tej šoli tudi ves čas izredno naklonjen; več Vipavcev se ni hotelo v začetku za njo ogreti, a Grabrijan je nasprotnike opominjal, pomislilke temeljito zavračal in naposled za šolo pridobil.

Pogozdovanje Nanosa je tudi kolikor toliko njegova zasluga. Misel to je bil že davno sprožil, uresničila se je pa šele koncem njegovega življenja.

Za svojo osebo pak je bil Grabrijan gospodar bolj v teoriji, nego v praksi. Nakupil je vsakovrstnih poljedelskih in vinorejskih strojev, rabil pa malo. Vinograde je zanemarjal, primanjkovalo mu je v to denarja.

Grabrijan je bil deželni poslanec kmečkih občin vipavskega in idrijskega okraja od leta 1867., odpovedal se je poslanstvu radi visoke starosti l. 1874. V zbornici poslancev je govoril malo, v odsekih pa je deloval marljivo. Iskal ni svoje slave, pač pa koristi svojih volilcev.

(Konec.)

Mladíke.

9.
 Človek v sreči moško misli,
 Da bi vse lahkó prenesel:
 A težkó se že pripogne,
 Ko denar po tléh je stresel.

10.
 Dejanja mnovega cena
 Izvira le iz namena.

11.
 Bridkih izkušenj nikdar ne zabi,
 Vendar jih človek vselej ne rabi.

12.
 Kdor vse na tebi smeši
 Ob njem le s tem se teši,
 Da sam je najbolj smešen,
 Bil rad tegà bi rešen.

Anton Medved.

Papež Leon Véliki in kralj Atila. (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Jurij Grabrijan.

(Spisal Ivan Lavrenčič.)

IV.

Sploh je bil Grabrijan nesebičnega, blagega in kot solnce čistega značaja. Kdor je Grabrijana prav poznal, spoštoval ga je rad. V pesu se je izredno odlikoval, spisi njegovi so bili povsem jedrnati in vzorni, kar je pripoznaval tudi knezoškof Anton Alojzij Wolf. Svojim gospodom kapelanom, katerim je bil prav očetovsko naklonjen, kazal je blagovoljno svoje vloge ter dajal s tem ugodno priliko, da so se vsaj nekateri temeljito izobrazili v uradnem spisovanju.

V duhovsko-upravnih stvareh je bil izredno zveden. Grabrijan je bil odločen in neustrašljiv, kadarkoli je bilo treba braniti cerkvene pravice ali potegniti se za njene naredbe in ukaze.

Omenjam dogodka ob smrti S....., glasovitega moža neverske omike in nekrščanskega napredka, zagrizenega sovražnika svete cerkve in duhovnikov, ki je cerkev smešil, a duhovnike zaničeval povsodi, kjerkoli se mu je ponudila prilika. Čekó v smrtni bolezni je ostal trdovraten in svojim domačinom zaukazal: «Pokopljite me na vrt!» Ko je umrl, prepovedal je Grabrijan zvonjenje, kakor tudi pogreb po katoliškem obredu. Razburjena deputacija je sicer prišla k dekanu ter viharno zahtevala cerkveno zvonjenje in katoliški pokop. Grabrijan pa je z mirno besedo deputaciji odgovoril, da je pokojnik sam tako hotel; on — dekan — mora ravnati po cerkvenem zakonu. Bilo je

veliko hrupa, in po Grabrijanu so srdito mahali: njega, kot dobrega duhovnika to ni ganilo, še manje bolelo.

Kot predstojnik je bil Grabrijan svojim podložnikom najboljši zaščitnik. Za pravico se je potegoval na vso moč, naj je stalo, kar je hotelo. Da se tudi vlade v pravični stvari ni bal, povem naj v dokaz le jeden slučaj. Za Bachove dôle je vlada na Kranjskem o volitvah silno pritiskala, zlasti l. 1867. V dveh mesecih so volili dvakrat. Druga deželnozborska volitev je zahtevala tudi v Vipavi svojo žrtev. Tedanji vipavski učitelj Peter K. je bil, dasi popolnoma nekriv, zaradi volilne agitacije proti vladnemu kandidatu, ne da bi ga bili disciplinarno zaslišali, prestavljen za podučitelja v Črnomelj. Grabrijan, tedaj še dekanijski šolski ogleda, potegnil se je za K. na vso moč ter vsaj toliko dosegel, da je prišel K. mesto v Črnomelj, v Kamnik za učitelja dekliške šole.

Grabrijan je dobro poznal ljudi in hitro našel bistre glavice. Veselil se je dobrih in zmožnih mladeničev ter jim s posebno vnemo pomagal, da so se izobrazili, kakor n. pr. pokojnemu učitelju in organistu Antonu Hribarju, znamenemu glasbeniku.

Gostoljuben pa je bil pokojni dekan do skrajne meje. Skoro ni bilo dné, da nisi našel gosta pri njegovi mizi. Prav radi so se zbirali okrog njega dekanijski duhovniki, s katerimi je živel v pristrčni zvezi. Tudi duhovniki sosednih dekanij so bili vedno dobro sprejeti, kakor tudi svetni gospodje. V družbi je bil sicer resnoben, govoril je malo, a ljubezniv je bil vselej in rad vesel, zlasti petje je rad poslušal. In kaj bi ga ne: Saj je bila v njegovem župnišču, v obednici, pevska šola za vipavske možake in mladeniče. Poučevalo se je v prvi vrsti cerkveno

petje, potem pa tudi pošteno narodno s tolikim uspehom, da je vipavski pevski zbor daleč na okrog slovel kot najboljši med Gorico in Ljubljano tedaj, ko so bili v Vipavi učitelji in organisti gg.: Anton Hribar, J. Goršič, Al. Račič in J. Thuma.

Sicer je pa živel Grabrijan za se bno nenavadno zmerno in skromno; poznal ni skoro človeških potreb. Tobaka ni pušil nikdar. Zabav, razven domá v župnišču, ni iskal, v gostilne ni zahajal. Stanovsko delo je ljubil kot najprijetnejšo zabavo, razvedrilo je imel v svoji delalnici, kjer je v prostih urah mizaril in rezbaril. Stene njegove delavnice so bile popisane s številkami, krogi in drugimi geometrijskimi podobami in raznimi načrti cerkvâ, zvonikov, oltarjev — dokaz, da njegov duh ni nikdar miroval.

Z veseljem je pomagal svojim župljanom, kakor tudi drugim Vipavcem v časnih stvareh z dobrim svetom in gmotno v potrebah. Razmere med njim in ljudstvom so bile najlepše; spoštovali, ljubili so Vipavci Grabrijana zaradi njegove modrosti, previdnosti, bogatih izkušenj in njegove delavnosti, kakor ljubijo otroci svojega očeta, a on nje kakor oče svoje otroke. S pokorščino in neomejeno udanostjo so mu povračali trud; tudi so ga soglasno volili za deželnega poslanca ter v Vipavi izvolili za častnega občana.

Grabrijana so dobro poznali tudi višji in pripoznali njegove kreposti in zasluge s tem, da so ga imenovali v nepopisno veselje Vipavcev in vseh dekanijskih duhovnikov l. 1858., dné 26. listopada, za častnega kanonika stolnega kapitelja ljubljanskega, a leto preje (1857.), dné 6. rožnika mu je podelilo Njegovo Veličanstvo, presvetli cesar, viteški križ Franc-Jozefovega reda.

V.

Po svoji zlati maši meseca kimovca leta 1875., katero so slovesno oskrbeli v znak spoštovanja in ljubezni vipavski duhovniki, pešal je Grabrijan na duhu in telesu, zlasti spomin ga je zapuščal. Umril je prav vspešno, večkrat prejemiš svete zakramente, dné 22. rožnika leta 1882. Pogreb dné 24. istega meseca je bil kaj veličasten. Sprevod je vodil prečast. gospod kanonik Anton Urbas s spremstvom vseh dekanijških in mnogo drugih duhovnikov. C. kr. uradniki, na čelu gospod Anton Globočnik pl. Sorodolski, tedaj c. kr. okr. glavar v Postojni, udeležili so se pogreba v polnem številu, kakor tudi dolga vrsta hvaležnih Vipavcev. Pokopan je v kapelici sv. Jožefa na vipavskem pokopališču. Duhovniki dekanije vipavske, ki so bili že poprej v župnišču oskrbeli oljnato slikano podobo njegovo, zložili so toliko denarja, da se je pokojnemu postavil v kapelici lep grobni spomenik z napisom:

*Velečastnemu gospodu Juriju
Grabrijanu, dekanu in župniku
vipavskemu, častnemu kanoniku,
vitezcu Fran-Josipovega reda itd.,
umrlemu dné 22. junija l. 1882.
v 83. letu svoje starosti.*

Postavili čestilci Njegovi.

*Pastir ovčicam, učenik mladini,
Duhovnom oče, steber domovini,
Srca preblagega in poln modrosti,
V življenju lep uzor kreposti;
Te zemlja hladna tú zakriva,
Naj duša večno srečo vživa!*

Ob smrti mu je zapel pesnik Radoslav Silvester:

*Tedaj še Ti, oča naš prečastiti!
Ki tak prisrčno ljubil si Vipavo,
Si delal dolga leta v prid in slavo;
Tud' Ti si moral se od nas ločiti?*

*Zaspal za vék značaj si plemeniti!
Bog vračaj trud obilni, vse težave,
V korist za cerkev, v blagor očetnjave,
Po delu venec zmage Te okiti!*

*In Ti žaluj, prelepa mi dolina!
Nehalo je srce Očeta biti,
Ki vmélo te je tolažiti.*

*Da večni mir njegova bo lastina,
Da v Bogu vživa radost brez ločitve,
Pošiljaj zdaj hvaležne zanj molitve.*

Grabrijan ni zapustil posvetnega imetka, zapuščina njegova je bila le tolika, da je umrl brez dolga. Ker ni delal za časno plačilo, ustvarjal je dela, katera bodo sto- in stoletja spominjala vipavsko dolino vélikega dekana Grabrijana, in ki so njemu — tako upamo — odprla vrata nebeška.

* * *

Grabrijana so marljivo podpirali njegovi gospodje kapelani, katerih je imel ves čas šestindvajset. Do leta 1862. sta službovala v Vipavi pri Grabrijanu po dva, izmed katerih je bil jeden vodja in katehet čveterorazredne ljudske šole. Pozneje je imel le jednega kapelana. Naj navedem njihova imena, črtice pa le toliko, kolikor so mi znane:

1. **Hlebš Ivan:** rojen v Železnikih 2. velikega travna leta 1802., v duhovnika posvečen 26. malega srpana leta 1832.; bil je kapelan tudi v Hrenovicah in Trnovem na Notranjskem. Njega ni več med živimi.

2. **Kunstelj Ivan:** porojen 17. vel. srpana l. 1813. v Radovljici, posvečen 4. grudna l. 1836. Služboval je kot kapelan tudi v Starem trgu pri Ložu, Selcih, na Brezovcu, kot vikarij v Lešah; umrl je kot župnik škocijanski.

3. **Artelj Anton:** porojen na Breznici 18. velikega travna leta 1810., v mašnika posvečen 2. velikega srpana leta 1835. Iz Vipave je prišel za kapelana v Cirknico, pozneje v Lašče in v Šentvid pri Zatičini. V pokoju je živel v Šentvidu in v Radomljah, kjer je umrl 7. listopada leta 1857.

4. **Sever Valentin** se je rodil na Brezovcu 19. prosinca leta 1804., posvetili so ga 21. velikega srpana leta 1830. Kapelanoval je tudi v

Horjulu, na Breznici, v Poljanah, na Jesenicah, v Križih pri Trziču, v Šenčurju pri Kranju, bil je beneficijar v Olševku in naposled kurat na Spod. Brniku pri Cerkljah, kjer je umrl dné 28. svečana leta 1879.

5. **Varl Jurij**: rodil se je v Kropi 23. malega travna leta 1812., mašništvo prejel 13. velikega srpana leta 1837. Bil je kapelan v Vipavi, Spodnji Idriji, Kranjski gori; potem župnik v Krašnji in v Velesalu, kjer je umrl 5. sušca leta 1874. Varl je bil pesnik in pisatelj. Pesmi svoje je pošiljal v «Novice», «Danico» in v «Drobtinice»; z dopisi je vrlo podpiral omenjene časnike in «Slovenca». V «Danici» je dobro opisal «Velesovo — božjo pot na Kranjskem» ter dal na svetlo v posebni knjižici

6. **Milkarčič Matej**: rojen v Slavini 20. kimovca leta 1812., posvečen 12. velikega srpana leta 1838. Kapelan je bil tudi na Dobrovi pri Ljubljani. Umrl je kot misijonar v Afriki.

7. **Rebič Ferdinand**: porojen v Ljubljani 23. vel. srpana leta 1818., v duhovnika posvečen 12. kimovca leta 1841. Iz Vipave je prišel kapelanovat v Idrijo in pozneje k sv. Jakopu v Ljubljano; umrl je kot župnik v Čatežu pri Krškem.

8. **Puhar Matej**: rodil se je v Kranju 2. kimovca leta 1818., mašništvo prejel 6. velikega srpana leta 1842. Kapelanoval je tudi na Brezovcu pri Ljubljani, v Naklem, v Spodnji Idriji, v Križih pri Trziču; umrl je v Kranju 18. listopada leta 1856. Bil je vešč botanik in homeopat, izboren pevec; uglasbil je tudi sam nekatere cerkvene pesmi.

9. **Ankerst Ivan**: porojen v Mošnjah 18. roznika leta 1814., posvečen 5. vel. srpana l. 1839. Iz Vipave so ga poslali za beneficijata v Podrago. Ni več med živimi.

10. **Reš Anton**: rodil se je v Mošnjah 13. prosinca leta 1817., mašništvo prejel 30. malega srpana leta 1844. Bil je pozneje katehet v Ljubljani; umrl je kot župnik v Metliki.

11. **Stritar Ivan**: rojen v Laščah 1. velikega srpana leta 1818., v mašnika posvečen 30. malega srpana leta 1844. Umrl je v Šentvidu na Dolenjskem kot beneficijar.

12. **Toman Ivan**: rodil se je v Ljubljani 22. malega travna leta 1824., mašništvo prejel 31. malega srpana leta 1847. Živel je več let v Ljubljani kot vpokojeni župnik, kjer je umrl 9. sušca leta 1892.

13. **Kožuh Matej**: rojen v Loki dné 10. kimovca leta 1824., v mašnika posvečen 31. malega srpana leta 1849. Bil je kurat v Šturijah,

dekan v Kočevju, sedaj župnik in dekan v Stari Loki.

14. **Peterlin Štefan**: porojen v Ribnici 2. listopada leta 1818., postal je mašnik 2. vel. srpana leta 1846. Predno je prišel kapelanovat v Vipavo, pastiroval je kot duh. pomočnik na Vinici, Kolo vratu. Sedaj je med pokojniki.

15. **Sparovic Henrik** — tudi že umrl.

16. **Lesjak Franč.**: umrl je v Ljubljani kot profesor 5. velikega travna leta 1873.

17. **Valjavec Janez**: postal je jezuit in umrl v Celovcu 9. velikega travna leta 1875.

18. **Hiti Luka**: rojen v Sodražici 15. vinotoka leta 1832., posvečen 25. malega srpana leta 1858. Bil je kurat na Ustiji, od koder se je preselil v pokoj v Vipavo, kjer je umrl 21. roznika leta 1884. H. je po svoji oporoki poseben dobrotnik «Katoliške Tiskarne» v Ljubljani.

19. **Knavs Ivan**: porojen na Gori 19. vel. srpana l. 1828., prejel je mašništvo 31. malega srpana l. 1853. Sedaj je vikarij v Krškem.

20. **Kalan Rajmund**: rodil se je v Loki 26. prosinca leta 1836., duhovnik postal 26. malega srpana leta 1859. Umrl je kot administrator na Vrhu, dekaniji semiški.

21. **Peterlin Primož**: rodil se je v Ribnici dné 5. roznika leta 1829., posvečen 15. grudna leta 1854. Novo mašo je pel 17. istega meseca v stolnici ljubljanski, ravno na dan zlate maše knezoškofa Antona, Alojzija Wolfa. P. je župnijski upravitelj pri sv. Lenartu nad Škofjo Loko.

22. **Bašelj Tomaž**: umrl kot kapelan v Horjulu.

23. **Tomažič Ivan**: rojen v Ljubljani 18. svečana leta 1841., v mašnika posvečen 1. velikega srpana l. 1864. Kapelanoval je v Vipavi blizu osem let, potem v Ribnici, bil vikarij v Novem mestu, župnik v Šentvidu pri Vipavi, kurat na Gradu v Ljubljani, sedaj je mestni župnik v Škofji Loki.

24. **Klinar Leopold**: kapelan na Vrhniki, pozneje v Vipavi, naposled kurat na Gradu v Ljubljani; umrl je pri svojem bratu Karolu pri Novi Štifti.

25. **Podboj Ivan**: porojen v Ribnici 17. grudna leta 1848., posvečen 30. mal. srpana leta 1872., kapelanoval je v Vipavi, Logatcu, Šentvidu pri Zatičini, bil kurat v Šempetru na Notranjskem, sedaj je župnik v Planini.

26. **Vidregar Ivan**: rodil se je v Kolovratu 23. vel. travna leta 1844., posvečen 27. malega srpana l. 1873. Bil je kapelan v Svibnem, več let v Vipavi, Grabrijanu v zadnjih letih posebna podpora; potem je pastiroval kot kurat Podkrajem, sedaj je župnik v Št. Juriju pod Kumom.

